

זכרון יעקב

עלים לזכר השליח
הרה"ת ר' יעקב נח ע"ה קראנץ

חוברת ג

יוצא לאור
בקשר עם יאָרצייט הכ"ה שלו
ועש"ק פ' שופטים וא"ו אלול ה'תשע"ו

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושש לבריאה
שנת הקהל

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת ר' יעקב נח ב"ר יואל ע"ה

קראנץ

שליח כ"ק אדמו"ר זי"ע במשך ז"ך שנה
בדיטרויט ודיאייגו, ואח"כ כשליח ראשי במדינת וורדזיניא
נפטר עש"ק שופטים, וא"ו אלול, ה'תנשי"א

ת' נ' צ' ב' ה'

נדפס על ידי בני משפחתו שליט"א

ונמצא, שכדי שהתחתון שבעליון יאיר ויפעל בו הוא על ידי התקשרות, שהוא ענין הדעת.

ובהמבואר שם תבין ביתר שאת הך דמבואר בד"ה ויצא יעקב ובריש ד"ה וישלח תרס"ו, דגם שם מבאר ב' הדרגות של עתיק ואריך וב' הדרגות שבחכמה, ומוסיף שם משל מרב הדורש לקהל על ידי מתורגמן, ומבאר שהרב הוא באין ערוך לקהל, שאינם שייכים כלל להבין את דברי הרב, ודוקא על ידי מתורגמן, שהוא בערך הקהל, יכולים הם להבין. ולכאורה יפלא: כיון שגם שהמתורגמן אינו בערך הרב, איך בא שכל הרב על ידו לקהל?

אך הביאור הוא, כנ"ל, דהרב נותן לו השכל כמו שהוא אצלו, וזה מאיר בו, ועל ידי זה הוא מקבלו, ואחר כך משפיעו לקהל, ומה שהוא נותן להם הרי זה באמת לפי חושיו, לא חושי הרב, אך מכל מקום הרי זה שכל הרב, ולא אחר, שהמתורגמן מצד עצמו אינו שייך לזה, אלא לקחו מהרב, ושכל זה מאיר בו.

ודו"ק במשל זה, וצ"ע.

בס"ד.

פתח דבר

בקשר עם מלאות כ"ה שנה לפטירתו של השליח הרב התמים יעקב נח ע"ה קראנץ שנפטר לעולמו בערב שבת קודש פרשת שופטים, וא"ו אלול, תנש"א — הננו מוציאים לאור קונטרס "זכרון יעקב" (חוברת ג), עלים אחדים לזכרו.

הרב קראנץ זכה להיות שליח כ"ק אדמו"ר זי"ע קרוב לשלושים שנה (תשכ"ד — תנש"א), תחילה בעיר דיטרויט (מישיגן), לאחר מכן בעיר ס. דייגו (קליפורניא), ולבסוף בעיר ריצ'מונד שם שימש כשליח הראשי למדינת וירג'יניא. בכל אותן השנים היתה שליחותו אומנתו, כשהוא משקיע את מרצו הרב וכשרונותיו הברוכים במילוי השליחות.

הרב קראנץ השאיר אחריו ברכה כתבים רבים, ביניהם דברי תורה בנגלה ובחסידות (ששמע מרבותיו ושכתב בעצמו); רשימות דברים של התוועדויות חסידיות שהשתתף בהן; ומכתבים רבים, רבי-הכמות והאיכות, שכתב לתלמידיו ומושפיעיו. בקובץ זה מופיע, בנוסף לסקירת חייו, גם מקצת מדברי תורה אלו (בנגלה ובחסידות), וכן מספר אגרות. ועוד חזון למועד, אי"ה, להוציא לאור עולם ספר המכיל את כל כתביו.

בקובץ זה אנו מדפיסים רשימה שרשם לעצמו בשנת תשכ"ג. כן הוספנו בתחילת הקונטרס קיצור מתולדותיו (שנדפס ג"כ ב"זכרון יעקב" חוברת א).

יהא קובץ זה נר זכרון צנוע לזכרו, ובקרוב ממש נזכה לקיום היעוד הקיצו ורננו שוכני עפר, והוא בתוכם, והמשלח כ"ק אדמו"ר זי"ע בראשם, אמן כן יהי רצון.

המשפחה

ענ"ק פ' שופטים, וא"ו אלול, ה'תשע"ו
שנת הקהל
ברוקלין, נ"י.

שהוא ובא בכלי המקבל, ושם מתחיל להתגלות ולהאיר, ואין זה מה שהמקבל תופס את השכל לפי כליו וחושיו, אלא שהשכל כפי שהוא נעתק ובא במקבל ומאיר ומגלה את עצמותו.

אמנם, כדי שעצם השכל כפי שהוא יונח ויוקלט במקבל, צריכים התקשרות, היינו שהמקבל צריך להיות מקושר לענין שלמעלה ממנו, ועל ידי זה הענין (שלמעלה ממנו בעצם) בא בו בהתגלות.

וכמובן מסיפור זה:

בכלל, מי שמבאר עניני דא"ח הרי עיקרו הוא בענין אחד או בקו אחד, ובקו זה הוא שוקד כל ימיו ועל זה בונה וסותר. אך ר' הלל פאָריטשער היה יכול לומר ביאורי דא"ח בכל קו שיהיה.

והסבר הדבר הוא, דאדם סתם מבאר כפי ענינו, והוא הרי מוכרע לענין וקו אחד יותר מחבירו, ולכן בכל ענין הוא רואה קו שלו. הוא מוגבל בקו שלו, ולכן אין בכוחו להיות נושא הפכים (ואפילו התכלות), ותמיד נשאר בהגבלתו. רק ברבותינו נשיאינו, שמגלים הענינים כמו שהם למעלה, שייך ענין נושא הפכים (וכל שכן התכלות), שנושא הכל. וגם ר' הלל היה בדוגמא זה, כי מעוצם התקשרותו ברביים היה גם בו ענין נושא הפכים. והוא כנ"ל, שהתקשרות המקבל פועלת שמה שלמעלה ממנו יתגלה בו כמו שהוא בעצמותו, ואף כאן, על ידי ההתקשרות של רבי הלל ברבי נפעל בו היכולת לדון בקוים מחולקים ושונים.

1

זהו כללות הנפקא מינה בין אריך לעתיק, שאריך הוא גם כן מופלא ומנושא וכו', אך הוא מופלא ומנושא לפי ערך המקבל, משא"כ עתיק הוא מה שהלמעלה ממנו בא במוחו ומתגלה כפי מה שהוא.

והנה בהגהות כ"ק אדמו"ר מהרשב"ב לתו"א ד"ה פתח אלי' (עמ' מט ואילך בקופיר מאַנטריאַל תשי"ט) מבאר דאריך הוא עליון שבתחתון, ועתיק הוא תחתון שבעליון, והם ב' הדרגות שבחכמה: מ"ה (אין) דחכמה, וכח דחכמה.

ומפרש, דמ"ה דחכמה הוא מה שלא ניתן ליהנות ממנו, היינו שאינו לפי ערך המקבל, אלא כפי העליון, וענין העליון הנ"ל לפעמים נקרא דעת, ומבאר שדוקא על ידי הדעת באים לתחתון שבעליון, כי דעת הוא התקשרות, פירוש לא המשכה מהנפש, אלא התפשטות העצם, ולכן אפילו רצון, שהוא המשכת הנפש (לא כמו כוחות פנימיים), לא בא בהכרח, משא"כ בהתקשרות יכול האדם להכריח את עצמו (עייין שם).

שער התולדות

הרב התמים יעקב נח קראנץ ע"ה שליח כ"ק אדמו"ר זי"ע במדינת וירג'יניא, נולד לפני כע"ד שנה בעיר זמושטט, פולני'. בעת מלחמת העולם האחרונה נצלו משפחתו מידי הנאצים ימ"ש, והגיעו לארצות-הברית, שם התיישבה משפחתו במדינת קונטיקט, והתפרנסה מניהול חווה. בהגיעו לגיל מצוות, ביקרו במקום שני בחורים חבדי"ם במסגרת "שליחות המל"ח" (שבה מתפרסים תלמידי "770" על-פני ערי ארצות-הברית כדי להפיץ יהדות), וכתוצאה מאותו ביקור עבר יענקל הצעיר לספסלי הישיבה-קטנה של "תומכי-תמימים", ששכנה באותן שנים בפינת הרחובות בדפורד ודין.

התלמיד החדש עשה חיל בלימודיו, הוא למד בשקידה עצומה, ועלה במהירות מכיתה לכיתה. בד בבד התגלה כ"משפיע" מוכשר, וזמן קצר לאחר הגיעו לישיבה כבר שימש כמדריך ומורה-דרך לתלמידים הצעירים, תפקיד שמילא בהצלחה רבה.

מאוחר יותר התמנה למשפיע ומגיד-שיעור בישיבת "תומכי-תמימים" סניף נוארק, נירג'רסי (כיום — במאריסטאון). שיעוריו הצטיינו בכוח ההסברה הנפלא שלו.

* * *

בשנת תשכ"ד התחתן הרב יעקב נח עם ב"ג שתליט"א הרבנית פייגא בתו של הר' יעקב משה ז"ל הכהן זווג' מרים צימל תחי' פרידמאן, ומיד עם תום ה"שבע-ברכות" יצא הזוג הצעיר לשליחות בעיר דיטרויט, מישיגן.

בעיר זו שימש ר' יענקל — כפי שנקרא בחיבה בפי כל יודעיו ומכיריו — כרב בית-הכנסת נוסח האר"י המקומי. תחת ניהולו עבר בית-הכנסת שיפוצים נרחבים, ומתפללים רבים נהרו אליו. במיוחד מצא לו מסילות ללב הנוער, שמצאו בו מנהיג רוחני שמבין אותם ומדבר בשפתם. ביהכנ"ס הפך איפוא למרכז חב"ד בעיר.

בד בבד עם ההשקעה בהמוסדות התמסר ר' יענקל במיוחד בקירוב יחידים. בתוך זמן קצר היתה בניו יורק קבוצה שלימה של תלמידות צעירות מדיטרויט שנשלחו על ידו ללמוד ב"בית-רבקה" — דבר שהי' בו משום חידוש בימים ההם.

כשיסד כ"ק אדמו"ר זי"ע את "קרן חנה" שמטרתה לעזור לבנות לקבל חינוך תורני, הי' ר' יענקל מהשלוחים שהסתייעו רבות מקרן זו.

בעיר אלקינו", והג' פירושים מתאימים להמבואר כאן. ועיין שם עוד ותמצא, שעיקר ההמשך בנוי על ג' ענינים הנ"ל).

בכל זה מובן שאמיתת העצמות מתגלה ביש הנברא דוקא, כי היש הגשמי, שמרגיש שמציאותו מעצמותו, מגלה את היש האמיתי, משא"כ כל הגילויים אינם מגלים אלא אחת הדרגות הקודמות.

לפי זה יובן מה שאמר חסיד אחד בעת התוועדות חסידיים, שהפליא מעלת עולמות העליונים והשפיל את עולם הזה הגשמי, שאינו מרגיש ענין רוחני כלל וכלל, ויכול להיות נפרד מעצמותו, דבר שאינו שייך בעולמות העליונים, ובפרט עולם האצילות, שנקרא אלקות, ופעמים מכונה בשם "בורא",

אך מצד שני, הוסיף, דוקא בעולם הזה ניכר ונתגלה אמיתת העצמות, ואיזה מושג בעצמות יש באצילות? שם אינם יודעים מהו עצמות (ולא זו בלבד שאינם מרגישים עצמות, אלא שאין להם שום ידיעה בעצמות, ואפילו אם בא אחד ואומר להם שישנה מציאות כזו שנקרא עצמות, לא ידעו בשום אופן מהו ענין זה), ודוקא בעולם הזה השפל והנמוך מתגלה העצמות, ועל כל פנים יש לנו מושג בדבר "נמצא" שמבאר לנו שהעצמות מציאותו מעצמותו ואין לו שום עילה וסיבה הקודמת לו.

ה

והנה, בנפש האדם ג' ענינים אלו הם כחות הפנימיים, כחות המקיפים, עצם הנפש. וג' ענינים אלו בספירות הם עשר ספירות, אריך, עתיק.

דהנה, הכחות פנימיים הרי הם "גילויים", ובאים בהתלבשות בתוך כלים, באופן מיושב דוקא. אך רצון אינו בא בכלים, וכל שכן באופן מיושב, ואדרבה ענינו הוא "הפשטה", היפך ענין "הלבשה".

וב' ענינים אלו הם ממלא וסובב.

אך כל זה הוא ענינו של המקבל (הכלי) — או שהוא לפי ערך המקבל, או שהוא מופשט מערך המקבל, אבל מכל מקום זה עדיין בערך, ופירוש "ערך" כאן אינו שהוא (ממלא, כחות פנימיים) חלק מהמקיף (סובב, רצון), כנ"ל, אלא שמכל מקום הרי זה לפי ערך, שהרי אחד מושלל ומנגד לחבירו, ונמצא שהוא בערך המקבל.

אך יש עוד ענין, והוא מה שהשכל, על דרך משל, נעתק ממה

דרך תלמידות צעירות אלו הגיע ר' יענקל לשאר חברי המשפחה אשר גם הם הפכו לשומרי תומ"צ. תלמידות אלו פרוסות היום ברחבי העולם כשרבות מהם נשואות לשלוחי כ"ק אדמו"ר זי"ע ומנהלים בתים חסידיים לתפארת.

אחת מפעולותיו בעיר היתה בניית מקוה טהרה מהודר, תרתי משמע: גם מבחינת חן ויופי אסתטי וגם מבחינת דקדוקי ההלכה והידורי חב"ד. כעבור שנים עברה משפחת קראנץ מדיטרויט לס. דייגו, קליפורניא, שם ייסד וניהל את מוסדות חב"ד בצפון קליפורניא. כמעשהו בדיטרויט כך מעשהו בס. דייגו, ואף כאן הצטרף לנופה הרוחני של העיר בית-טבילה מהודר.

* * *

עברו שנים, ושוב עברה משפחת קראנץ לאתגר חדש, והפעם — העיר ריצ'מונד, וירג'יניא. בניגוד לערים הקודמות, בהן עבד הרב קראנץ תחת ניהולו של השליח הראשי למדינה, נהי' השליח הראשי למדינה זו. נסיונו העשיר של הרב קראנץ עמד לו במקומו החדש, ותוך זמן קצר עלתה מדינת וירג'יניא "על המפה" של מרכזי חב"ד, כשסניפים של המרכז נפתחים בזה אחר זה בערים שונות במדינה.

אחת מפעולותיו המקוריות בעיר זו היתה בניית בית-כנסת מיוחד במינו, מקדש-מעט עצמודים אליו חדרי לינה וחדר-אוכל. כך הי' ניתן לארח קבוצות ויחידים לשבתות, מבלי שהדבר יהי' כרוך בבעי' של חילול שבת. חנוכת הבית-כנסת זכה לסיקור נרחב בכלי-התקשורת בארצות-הברית, כשהוא זוכה לכינויים שונים, כגון "בית-כנסת בעל חמישה כוכבים" וכיו"ב.

בחודשי הקיץ הפך הבנין למלון עבור תיירים דתיים שרצו לסייר במדינת וירג'יניא, וכך התאפשר ליהודים רבים לראות מקרוב בית-חב"ד בפעולה, דבר שעשה עליהם רושם עז. כל שנה התקבלו מכתבים רבים מתיירים שביקרו במקום, וחשים צורך להביע את התפעלותם. "שמעתי הרבה על הפעילות של חב"ד, אבל אצלכם עמדתי מקרוב על פעילות זו. אני נפעם מהשיגיו המרשימים של שליח אחד, ולולא ראיתי את מידת ההצלחה כמו עיני — לא הייתי מאמין שהדבר אפשרי". בסגנון כזה מתבטאים רוב הכותבים.

כל אורח שהגיע למקום ועשה שם שבת או חג, זכה ליחס חם ואישי מאת המארח ר' יענקל. גם כשהגיעו אורחים רבים ומגוונים הצליח הרב קראנץ לתת לכל א' שימת לב אישית. אצל רבים חל מפנה בהשקפותיהם

כזו שבאין ערוך, דהיינו שמהרוחניות יתהווה מציאות גשמי, זהו רק בכח הא"ס, שהוא כל יכול להוות גם התהוות כזו.

ג. שרש האמיתי של התהוות מאין ליש הוא מבחינת עצמות א"ס ממש, וכמ"ש באגה"ק סי' כ' ד"ה איהו וחיהי חד, שמהותו ועצמותו יתברך "מציאותו הוא מעצמותו, ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו, ולכן הוא לבדו בכחו ויכולתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש, בלי שום עילה וסיבה הקודמת ליש הזה". דכח הזה להוות יש מאין בלי שום עילה וסיבה הקודמת לו בערכו, הוא דוקא בכח העצמות ממש, שמציאותו מעצמותו, ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו, ולכן ביכולתו להוות גם כן באופן כזה.

הנה ג' ענינים אלו הם הג' ענינים הנ"ל.

ממלא — היש נתהווה מחיות זו, וביטולו של היש הוא כשיאיר אור זה. ומובן שביטולו הוא לפי מקורו, אור הממלא. ובדרגה זו שפיר אמרינן דאחד ומאה יש להם שייכות וערך זה לזה, ולכן הביטול אינו אמיתי ממש, אלא ערכי.

סובב — מקור היש הוא א"ס שלמעלה מהשתלשלות, אור הבלי גבול, וכיון שהיש מחובר למקור כזה, מובן בפשטות שביטולו הוא יותר נעלה.

עצמות — הביטול בדרגה הנ"ל הוא אמנם בגדר בלי גבול, אך מכל מקום הרי זה מעלה, שהרי אין כאן חסרון (שאין כאן תפיסת מקום לגבול), וגבול לגבי בלי גבול הרי זה באין ערוך. אך כבר נתבאר מאמר זה (דגבול לגבי בלי גבול הוא באין ערוך), שפירושו הוא, שאין הגבול חלק מן הבלי גבול, אך מכל מקום על כרחך צריך לומר שהם בערך, שהרי אחד שולל את זולתו, כנ"ל, ולכן אפילו בדרגה נעלה ונשגבה כזו אין כאן ביטול גמור.

ולכן צריכים אנו לבאר ולהסביר שהיש הגשמי מציאותו מעצמותו. שאין כאן עילה וסיבה הקודמת לו, שכאן לא חסרון תופס מקום ולא מעלה, וכולם שווים, ומכל מקום בוחר בגשמי, ודוקא על ידי הגשמי נראה התגלות העצמות, שדוקא בבריאת היש, שטוען שמציאותו הוא מעצמותו, ניכר ונראה לנו אמיתת העצמות, שמציאותו מעצמותו, ואין כאן סיבה ועילה הקודמת לו, ודוקא כאן הוא עיקר הביטול — שאין דבר תופס מקום בדרגה זו, ובכל מציאותו נראה העצמות.

(ועיין עוד בהמשך הנ"ל, שמבאר ג' פירושים בפסוק "גדול ה' ...

למשך כל ימי חייהם, כתוצאה מהימים הספורים ששהו במחיצתו, בין אם היו רחוקים מתומ"צ בן אם היו מחוגים דתיים או חסידיים.

יהודי חסידי מוויליאמסבורג שהה במקום בחג הסוכות, ובעידודו של ר' יענקל אף השתתף במבצע ד' מינים. כשחזר לביתו שיגר מכתב תודה וברכה, בו כותב בין השאר שהשתתפותו במבצע ד' מינים היתה עבורו חווי' עמוקה, ששינתה את דעתו לחלוטין על חב"ד ועל המבצעים. פעולה מקורית נוספת היתה — יסוד שירות ממוחשב לעניני שידוכים, שסייע לרבים למצוא בן/בת-זוג יהודי.

כמו במקומות הקודמים בו שהה, עסק ר' יענקל בחודשים האחרונים לחייו בתכנון בניית מקוה טהרה חדש בעיר ריצ'מונד.

* * *

הרב יעקב נח ניחן בסגולות רבות. הוא הי' מסור ונתון בלב ונפש לעניני כ"ק אדמו"ר זי"ע; למדן; משכיל בחסידות; מסודר, מחושב ודקדקן; "פנימי", שנא חיצוניות, "בליטות" והגזמה; בעל שכל בריא והגיון-ברזל, שתמיד חדר לנקודת הנושא; בעל-סוד, שפעל בכל עניניו בחשאי, "ברעותא דליבא"; בעל חזון ומעוף.

בכינוסי השלוחים שנערכו בכל שנה ב"770" הי' מתבלט, הן בגלל גובהו הפיזי ומבנה גופו האיתן, והן בגלל אישיותו הקורנת. רבין מחביריו לשליחות נהנו ממנו הן עצה נבונה בעת התלבטות והן עידוד ותושי' ברגע קשה.

* * *

לפני חג הפסח תנש"א התגלה אצלו גידול ממאיר ל"ע, ומאז עבר שורה של ניתוחים וטיפולים קשים. בגבורה נפשית עילאית קיבל את ייסוריו, ולאחר פטירתו נמצא רשום ביומנו — "לקבל יסורים בשמחה"...

בשבועות האחרונים לחייו ביקש הרב קראנץ לשהות בחדר עבודתו בבית-חב"ד, לשם הוכנסה מיטתו, ושם אף החזיר את נשמתו לבוראו, ומ"כ בביה"ח דאגודת חסידי חב"ד בניו יורק.

* * *

השאר אחריו את זוגתו, הרבנית פייגא, שתמיד עמדה לימינו ולקחה חלק פעיל בפעולתיו (בין השאר — בתור עורכת העיתון היהודי של העיר שייסד), וגם היום היא ממשיכה בפעילותה ע"פ הוראת כ"ק אדמו"ר זי"ע מיד אחר פטירת בעלה.

כן הניח בנים ובנות עוסקים בעבודת השליחות: מרת חנה ובעלה הרה"ת שלום דובער שיחיו דייטש, שלוחי כ"ק אדמו"ר בצפון וירג'יניא; הרה"ת יוסף ברוך אליהו וזוגתו נחמה שיחיו, ממלא מקום אביו; מרת לאה צבי' ובעלה הרה"ת יוסף יצחק שיחיו ליפסקער, שלוחי כ"ק אדמו"ר בצפון מאסאטשוסטס; הרה"ת יואל וזוגתו שרה שיחיו; הרה"ת מנחם מענדל וזוגתו נחמה דינה שיחיו; מרת שרה מנוחה ובעלה הרה"ת יוסף יצחק שיחיו צימענד.

* * *

כל אותן המשפחות וכל אותם היחידים החבים להרב קראנץ את יהדותם או את חסידותם — הרגישו עם פטירתו הפתאומית כאילו נלקח מהם אב ופטרן מסור, עמוד חזק בחייהם, שחסרונו יורגש היטב ומקומו מי ימלא.

* * *

על מצבתו נחרט:

פ"נ

הרה"ח הרה"ת

יעקב נח ב"ר יואל ע"ה**קראנץ**

שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א

במשך עשרים ושבע שנה

ועד יומו האחרון

איש חי ורב פעלים

מילא שנותיו בעבודה פורי'

נהנו ממנו עצה ותושי'

ורבים השיב מעון

הפיץ המעינות בדיטרויט ודיאיגו

ואח"כ בוורדזיניא כשליח ראשי

השאיר משפחה עוסקת בעבודת השליחות

נפטר והובא למנוחות בו ביום

עש"ק שופטים, וא"ו אלול ה'תנש"א

ת' נ' צ' ב' ה'

בזה יבואר לך הפירוש בד"ה יום טוב של ראש השנה ר"ה תרס"ו, שחוקר בטעם בריאת העולמות, ומביא כמה פירושים ומקשה עליהם, ובסוף מביא את דברי אדמו"ר הזקן: "אויף איין תאוה איז קיין קשיא ניט", עיין שם.

ולכאורה הוא הפירוש הכי נמוך (מפני שאין בו שכל כלל וכלל), ואפילו תינוק יכול לומר כזה?

אך לפי הנ"ל מבואר הוא, דהנה סיבת בריאת העולמות אינו תלוי בדרגות האמורות בספרי חקירה ובספרי קבלה אלא בדרגה נעלית יותר, והסיבה האמיתית באה ממקום שאין שום טעם והסבר, אך מכל מקום כך רצונו. ואם תשאל, כיון שאין כאן לא מעלה ולא חסרון, מפני מה כך רצונו? התירוץ הוא, כנ"ל, שלמעלה מדרגת "אין כאן לא חסרון ולא מעלה" יש דרגת "כך רצונו", פירוש שהוא ענין חיובי, ומכל מקום אין כאן לא טעם ולא הסבר.

וענין זה מתגלה בענין הבחירה דוקא, פירוש דבוחר באופן כזה דוקא, שענין הבחירה לא יכול לבא מהדרגא שמדברים בה אפילו המקובלים, מפני שבדרגא זו אין כאן לא חסרון ולא מעלה, כנ"ל, ואם כן מפני מה בוחר בזה דוקא, והרי השני שוה לו, אלא על כרחך שמקומו הוא מדרגה נעלית יותר, והוא שאין טעם והסבר ומכל מקום כן בחירתו, והוא ענין חיובי.

ולכן מבואר בדא"ח בכ"מ, שענין הבחירה קשור ומיוחד עם העצמות דוקא (עיין המשך הא' משנת תר"ס, ודו"ק. ועיין עוד בד"ה שיר המעלות תש"ג, ותמצא. ועוד).

ד

ביאור והסבר ביותר בהאמור תמצא (כשתדייק) בהמשך "תקעו" תרס"א. נקודת ההמשך היא ביאור ענין אין עוד מלבדו, שהוא הביטול היותר נעלה.

וז"ל בד"ה מן המיצר (בנוגע לעניינינו).

א. אלא הכוונה הוא, לתקן בחינת הגבורות והצמצומים, שיהיה בבחינת גבורות ממותקות, והיינו שיאיר בחינת גילוי אור א"ס במלכות, שהנבראים דבי"ע יהיו בבחינת ביטול במציאות.

ב. כח ההתהוות שיש במלכות שרשו הוא מבחינת עצמות אור א"ס שלמעלה מהשתלשלות העשר ספירות דאצילות כו', דלהיות התהוות

ג

ואחרי כל זה באה תורת החסידות וחידושה (או גילתה) עוד ענין, יותר נפלא ונעלה מהנ"ל.

וביאור הענין הוא, דהנה אפילו לפי שיטת המקובלים, דבו יתברך אין גדר מיוחד כלל וכלל, והכל שוה אצלו, ואפילו מעשה עבירות בדרגא זו יש לו מקום, היינו שבדרגא שמדברים החוקרים מעשה עבירות חסרון הוא, אך בדרגא שמדברים המקובלים, שהיא דרגא נעלית יותר, אין חסרון בידיעת ובמציאות מעשה עבירות, ד"הוא מה שהוא", כנ"ל.

ועל זה חידושה תורת החסידות, דאפילו בו בעצמו יש בחירה, במצות או בישאל, ולכן זה דרגא גבוה יותר ממה שדיברו המקובלים. דלפי המקובלים אין מעלה במצות ואין חסרון בעבירות, אלא אצלו הכל שוה, אך לפי הנ"ל הרי יש בו ענין חיובי, והוא שבוחר באחד מהם, אף על פי דשוין הם, וזה בו באופן חיובי, לא כמו בדרגא הנמוכה, אלא אדרבה — מצד מעלתו.

והוא על דרך משל כמו הבעל גאווה שאין לו כלום, ואינו בעל גאווה מפני שעל כל פנים יודע קצת דבר מה, אלא בעל גאווה סתם, א פוסטער בעל גאווה, ונראה בחוש שאין הוא שומע לשום אדם בעולם, אפילו לחכם גדול ביותר, ועומד על דעתו ובחירתו באופן הכי תקיפה, ואם תשאל אותו מפני מה הוא בוחר ועומד על דבר זה בדוקא, אין בידו להשיב, ומכל מקום אינו חוזר בו, ואדרבה מתחזק ומתפאר עוד יותר, ואין זאת אלא מתוך גאותו.

ונקודת המשל היא, דאף על פי שאין לו טעם והסבר, מכל מקום כך הוא רוצה וכך מוכרח להיות.

וכמו כן, באמיתת העצמות ישנו דבר חיובי, פירוש, לא שאין שם נפקא מינה ואין הדבר הכי נעלה תופס יותר מקום (מעלה) מענין הכי נמוך, אלא אדרבה: בדרגא זו (שעליה מדברים בחסידות) הוא ענין חיובי, שכך רוצה בדיק, וטעם והסבר אין כאן, ואדרבה, אם יש כאן טעם והסבר הרי זה בגדר מעלה, היינו שדבר זה הוא בגדר מעלה לגבי ענין אחר, אך לפי דברינו אין כאן שום טעם והסבר (מעלה וחסרון), ומכל מקום רוצה כך בדוקא, וכמשל הבעל גאווה שאין בו ממש ומכל מקום רוצה באופן כזה דוקא.

ודו"ק בכל זה, שענין עמוק הוא.

ב"ה

מה ששמעתי מר' יואל שי' בביתו,
אור ליום ערב שבת קדש פרשת לך לך תשכ"ג,
משעה עשר וחצי עד שעה חמש לפנות בקר

חקירה, קבלה וחסידות — ממלא, טובב ועצמות

ביאור ענין ממלא טובב ועצמות הוא נקודת החסידות, ובכל מקום שאתה פונה הרי אלו לפניך, ועל כרחך הרי זה עמוד וציר שעליו יסובבו עניני דא"ח כולם.

אור הממלא הוא האור הבא מא"ס לפי ערך העולמות, ולכן הוא מוגדר בערך העולמות. "עולמות" הוא דבר ה"נמצא", היינו שהוא "חידוש". דהנה, דבר פשוט אינו חידוש כלל. ודוגמא לדבר, האומר פירוש באיזו סוגיא בגמרא או בענין שכלי אחר, שהמופת על אמיתית הפירוש הוא, שמונח אצל השומעים שאין זה "חידוש" כלל וכלל, אלא שזהו עצם פירוש הסוגיא והענין, ולא "נתחדש" כאן שום דבר, אלא העצם כמו שהוא נתגלה. וכל דבר שניתוסף לו הרי זה "חידוש", פירוש בלתי "אמת", כי כל דבר אמת הוא כמו שהוא בעצם מהותו.

וכן בנידון דידן, היש הגשמי הוא דבר ה"נמצא", דאין זה אמיתית הענין כמו שהוא, אלא נתחדש ונעשה לדבר. ולפי זה כל דבר הנמצא אין זה אמיתתו של דבר, ואמיתתו של דבר הוא בלתי "נמצא", ולכן כל דבר הנמצא הוא בגדר הפסד, דאין זה אמיתת הדבר.

וכמו כן החיות של דבר זה הוא "נמצא" ואינו "אמיתי". וזהו אור הממלא, שהוא לפי ערך הדבר שנתלבש בו. וכיון שהדבר "נמצא", כמו כן הוא בחיותו.

וזה מכריח לנו עוד ענין, שיש דבר אמיתי, "שאינו נמצא", היינו דרגא כזו שאור הממלא בטל אליו וכאילו אינו, ואחר כך יש דרגא שנעלה משניהם — ממלא וסובב.

ולהבין זה, יש להקדים מחלוקת הרמב"ם והמהר"ל (דזהו בכללות הנפקא מינה בין חכמי הקבלה לחכמי החקירה, וכמו שיתבאר).

דעת הרמב"ם הוא, דהקב"ה למעלה מידיעתנו, והוא המדע היודע והידוע, מה שאין לומר כזה בחיק הנבראים כלל וכלל.

ועל זה הקשה המהר"ל שתי קושיות (הובא בהג"ה בדרך מצותיך מצות עבד עברי, עיין שם):

א. על הקב"ה בעצמו לא יתכן לומר כן, דזהו בכל זאת ציור, והקב"ה למעלה מכל ציור, אפילו הדק ביותר.

ב. לפי זה, איך יתכן שהקב"ה יודע מעשה העבירות, שזהו נגד רצונו ממש.

וביארור תוכן מחלוקתם, הנה כשאתה מפשיט דבר "הנמצא", אתה בא לידיעה שהוא יתברך אינו בגדר "נמצא", אלא ביכולתו להוות גבול ובלי גבול.

אך אחר כל זה הוא נשאר בגדר וציור, וציורו הוא "פשוט", פירוש דאינו "נמצא", אלא "פשוט". ובזה גופא שאתה מפרש ומסביר שהוא מושלם במה שהוא "פשוט", הרי זה גופא ציור.

דוגמא לדבר יש לומר, מגבול ובלי גבול. דהנה אף שגבול הוא באין ערוך לבלי גבול, מכל מקום יש לגבול תפיסת מקום לגבי בלי גבול, ולכן כשאתה בא להסביר ענין הגבול אתה שוללו מענין הבלי גבול, וכן להיפך, כשאתה בא להסביר ענין הבלי גבול, אתה על כרחך שוללו מענין הגבול. וכיון שאחד נשלל מחבירו, הרי שהם בערך אחד לשני. והא דאמרינן בתניא ובכ"מ שגבול הוא באין ערוך לגבי בלי גבול, הכוונה היא שגבול אינו "חלק" מהבלי גבול, ובמובן זה הרי הוא באין ערוך לגבי הבלי גבול, וזה אמת, אך מכל מקום אין זה אין ערוך מוחלט ואמיתי, דבאמת גם זה הוא ערך, כיון שכל אחד מושלל מחבירו.

ועל דרך זה — אך בדרגא נעלה ביותר, כמובן — נאמר לגבי "פשוט", דזה גופא שהוא מושלל מגבול ובלי גבול הרי זה מגדיר אותו בגדר "פשוט", וגדר "פשוט" אינו גבול ובלי גבול, ואין גבול ובלי גבול בגדר "פשוט" (כמו שגבול אינו בלי גבול, וכן להיפך), ובזה גופא הרי הוא מצוייר, ואם אתה בא לציירו במלוא המובן של מילת "אמת", על כרחך שהם (ה"פשוט" והגילויים) "בערך" זה לזה.

וגדר "פשוט" זה בא לנו מענין הפשטה, פירוש כשאתה מפשיט כל דבר ש"נמצא", אתה בא למידה זו — שהוא "פשוט", ואם כן מוכרח הוא על פי שכל, פירוש מהתחתונים.

אך זאת צריכים לדעת, דאף על פי שה"פשוט" מוגדר, אין בו "חסרון" כלל, והוא שלימותא דכולא, ולכן מצד שכל וגדר התחתון אין

כאן חסרון כלל וכלל, ואין לעלות בקודש יותר מזה, דהרי הוא שלימות ממש (מצד שכל וגדר התחתון).

וזהו שיטת הרמב"ם (וכללות שיטת החוקרים) דהוא המדע היודע והידוע, פירוש שהוא ענין "הפשיטות", ואם כן כולא בו ואין בו חסרון כלל וכלל, ובו כל הגילויים, ואינם נפרדים ממנו (כמו שהוא אצלנו), ולכן הוא המדע והידוע והיודע, דכולא בו, ואין לעלות בקודש עוד, דלמעלה מזה אין השכל מחייב, ומצד התחתון הרי זה בגדר היותר נעלה.

ב

ועל זה באו חכמי הקבלה וצעקו שאין זה אמיתת העצמות, כי זהו מה שמוכרח מאתנו, פירוש לפי השגתינו, אבל באמת "הוא מה שהוא", ואין אנו יודעים עד מה [ביטוי זה מופיע בהמשך תע"ב ח"ב עמ' א'קמד: עצמותו יתברך הוא מה שהוא, ער איז וואס ער איז].

וביארור דבר זה הוא, על דרך משל ממי שלומד שכל עמוק ביותר, שבתחילה אינו משיגו כל כך, אך כשמעיין בו ומתייגע בו משך זמן, הרי השכל מתחיל להאיר בשכלו, ואחרי משך זמן נוסף הרי הוא מבין את השכל, אך לא עצם השכל כפי שהוא, אלא הארה ממנו, והארה זו מאירה בו בתוקף. אמנם, מה שמבין ומשיג אפילו לאחר היגיעה היתירה, אינו עצם השכל כפי שהוא, אלא כפי שהשכל מאיר אצלו.

וכמו כן הוא למעלה במובן אמיתת העצמות, שאין זה מה שהתחתון מפשיטו (אפילו באופן היותר נעלה), אלא "הוא מה שהוא".

וזהו שיטת המהר"ל, כנ"ל, ואין זה בגדר שכל אלא בגדר אמונה. אחרי כל זה מובנות שתי הקושיות של המהר"ל:

א. לפי הרמב"ם מהותו ועצמותו "פשוט", והרי גם זה ציור ותואר, והעצמות פשוט מכל ציור, גם לא גדר ה"פשיטות".

ב. דבר שהוא היפך רצונו, הרי זה מחוץ לגדר וציור זה של "פשיטות", דזה הוא היפך ענינו.

ודו"ק היטב בזה.

ולפי זה מובן גם שיטת המקובלים, דסבירא להו שאמיתת העצמות "הוא מה שהוא", ולא מה שאנו מפשיטים אותו, ובגדר ד"הוא מה שהוא" לא שייך להקשות שתי הקושיות הנ"ל. ודו"ק.